

Jaargang 6 - nummer 1 - januari 2018

Gezamenlijke uitgave KNNV en IVN
in Noord West Overijssel

ivn natuur
educatie

KNNV
vereniging
voor veldbiologie

AGENDA KNNV en IVN

Periodieke bijeenkomsten

De vogelgroep IVN houdt in de maanden september t/m april haar avonden op elke tweede dinsdag van de maand in 't Hooghthij, Oldemarktseweg 117, Steenwijkerwold. In mei en juni wordt er een excursie voor de groep georganiseerd.

De vlinder- en libellenwerkgroep houdt in de maanden oktober tot en met april mei haar avonden op elke eerste maandag van de maand in De Klincke, Kerkstraat 16 te Steenwijk.

Let op: enkele data zijn een week later

De plantenwerkgroep houdt in de maanden oktober tot en met april (m.u.v. december) haar avonden op elke eerste woensdag van de maand in De Klincke, Kerkstraat 16 te Steenwijk. In de maanden mei en juni worden inventarisaties uitgevoerd.

De geologiewerkgroep houdt in de maanden oktober tot en met april haar avonden op elke tweede dinsdag van de maand (tenzij anders vermeld) in De Meenthe, Stationsplein 1 te Steenwijk. Jaarlijks wordt een (meerdaagse) werkgroep-excursie gehouden. Op de webpagina van de KNNV afdeling is het actuele programma vermeld.

De gezamenlijke lezingen van KNNV en IVN worden in de maanden oktober tot en met maart (februari in combinatie met de KNNV ledenvergadering) gehouden op de derde maandag van de maand in De Klincke, Kerkstraat 16 te Steenwijk.

Agenda 1e kwartaal 2018

januari

- 6 Nieuwjaarsbijeenkomst IVN- en KNNV-afdelingen
 - 8 Bijeenkomst Vlinder- en libellenwerkgroep
 - 9 Bijeenkomst Geologiewerkgroep
 - 9 Bijeenkomst Vogelgroep IVN
 - 15 Lezing door Ben Prins: Kevers
 - 27 en 28 januari voor de 15e keer: Tuinvogeltelling.
- Meer info: www.vogelbescherming.nl

februari

- 5 Bijeenkomst Vlinder- en libellenwerkgroep
- 7 Bijeenkomst Plantenwerkgroep
- 10 Excursie Rams Woerthe
- 13 Bijeenkomst Geologiewerkgroep
- 13 Bijeenkomst Vogelgroep IVN
- 17 Landelijke dag Werkgroep Roofvogels Nederland - meer informatie: www.wrn.nl
- 19 KNNV- ledenvergadering met na de pauze: Lezing Obe Brandsma: weidevogels

maart

- 3 Vogel-excursie Lauwersmeergebied
- 3 Landelijke dag Vlinderstichting in Wageningen
- Informatie: www.vlinderstichting.nl
- 5 Bijeenkomst Vlinder- en libellenwerkgroep
- 7 Bijeenkomst Plantenwerkgroep
- 10 Excursie "Mossen in de laagveenverbranding"
- 13 Bijeenkomst Geologiewerkgroep
- 13 Bijeenkomst Vogelgroep IVN
- 19 Lezing Frans ter Bogt: Project patrijs

Vooraankondiging april:

- 4 Bijeenkomst Plantenwerkgroep
- 9 Bijeenkomst Vlinder- en libellenwerkgroep
- 10 Bijeenkomst Geologiewerkgroep
- 10 Bijeenkomst Vogelgroep IVN
- 21 Excursie naar Sappemeer van Geologie-werkgroep

Bij de voorplaat

De foto van zowel de baardman op de voorplaat als van de baardman-vrouw op de achterplaat (met excuses voor deze niet gender-neutrale benaming) is van Gert Gelmers.

Baardmannen zijn sociale vogels. In de herfst en de winter leven ze in troepen en ook bij het broeden vormen ze losse kolonies.

Kort voor de leg volgt het mannetje zijn vrouwtje overal om bevruchting door andere mannetjes te voorkomen. In het onoverzichtelijke riet lukt dat echter niet altijd, zodat bij veel broedsels sprake is van een 'vreemde' vader.

Als baardman-paren pas een paar weken oud zijn kunnen ze al een 'huwelijk' aangaan dat hun leven lang standhoudt. Zo vormen soms ook halfbroers en -zusters, die uit verschillende broedsels van hun ouders stammen, een paar.

COLOFON

"Koppel", jaargang 6, nummer 1, eerste kwartaal 2018.

Natuurtijdschrift "Koppel" is een gezamenlijke uitgave van de KNNV en het IVN.

Redactie: Greet Sanderse, Rolf Kranenburg, Emile de Leeuw

Vormgever: Dirk Koopmans

Drukwerk: drukkerij Bijzonderdruk te Steenwijk

Belangrijke informatie voor het aanleveren van kopij:

- graag op A4 formaat, via de mail en als platte tekst (zonder opmaak).
- geen pdf bestand, foto's op een apart bestand en zo groot mogelijk versturen (min. 500 KB)

Het volgende nummer verschijnt per 1 april 2018.

Kopij hiervoor graag **vóór 1 maart 2018**.

Redactieadres: E-mail redactiekoppel@gmail.com

2	Agenda KNNV en IVN	15	Boekbespreking "Vogels in Overijssel 2017"
3	Bij de voorplaat	18	De keizerarend
3	Colofon	18	De zwarte ooievaar
4	Van de redactie	19	IVN-ledendag 2017
4	Van de voorzitters	20	De vogelkijkhut in de Hoogwaterzone
5	Oproepen en mededelingen	22	Excursies en lezingen in het 1e kwartaal
6	De hoornaar	25	Algemene ledenvergadering van de Noordwesthoek
9	Huiszwaluwenstand vliegt achteruit in de Kop van Overijssel	29	Uit het IVN-bestuur
11	Daar staat ze!	30	Besturen KNNV en IVN
12	Kevers, gepantserde insecten - 2	31	Werkgroepen KNNV en IVN

Van de redactie

Alweer is een jaar voorbij en hiermee het eerste jaar van onze werkzaamheden.

Het jaar van de koekoek hebben we achter ons gelaten en we zijn gearriveerd in het jaar van de huiszwaluw. Pas na het verschijnen van de april-uitgave van de Koppel zullen we van deze vogels kunnen genieten. In dit winternummer staat alvast een uitgebreid artikel van Henk Bergsma over de huiszwaluw in onze eigen omgeving.

Het artikel van de hoornaar van Willem-Jan Hoeffnagel past wellicht beter in een zomer/herfst editie, maar vonden we toch zo interessant om het reeds nu te plaatsen. Het is het eerste artikel van de auteur in een nog te verschijnen reeks artikelen over insecten.

Verder een tweetal artikelen over recente

bijzondere waarnemingen in ons gebied; Een zwarte ooievaar en een keizerarend.

Van Henk Mulder ontvingen we naast zijn verslag van de IVN ledendag het stukje "Daar staat ze" over een waarneming in eigen tuin. De redactie roept de leden op dit voorbeeld te volgen en artikelen op te sturen met eigen waarnemingen rondom het eigen huis.

In dit nummer zijn weer een paar unieke foto's opgenomen van respectievelijk het baardmannetje, de keizerarend en de zwarte ooievaar. We danken de fotografen Gert Gelmers en Herman Bisschop voor hun bijdrage aan dit nummer.

Tenslotte wenst de redactie u het allerbeste toe in 2018.

De voorzitters laten u weten ...

De laatste tijd staat het milieu, in casu het klimaat volop in de belangstelling. Dat is mede het gevolg van de vorming van een nieuw kabinet, waarin minister Wiebes de rol van 'klimaatminister' op zich heeft genomen. Hij laat in kaart brengen of coalitie en oppositie met de klimaatwet hetzelfde doel nastreven en wil de te nemen maatregelen meetbaar en afrekenbaar maken. Een uitgangspunt dat veel belooft en naar we hopen goed uit zal pakken. En dat is hard nodig. Haast is geboden om de dramatische achteruitgang van het aantal insecten en van de hoeveelheid insecten te stoppen. De petitie over dit onderwerp, die op het moment van schrijven al door 80.000 mensen is getekend, roept minister Schouten van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit op om hiervoor maatregelen te treffen. Dat vraagt veel van de landbouw en veeteelt in ons land. Een omslag naar een meer natuurlijke bedrijfsvoering zal moeten worden gemaakt.

De lezing van 19 maart a.s. over een geslaagd project dat de terugkeer van de patrijs beoog-

de, sluit hier goed bij aan. Diverse partijen zoals gemeente, landeigenaren, de wildbeheerseenheid, de agrarische natuurvereniging en de lokale vogelwerkgroep sloegen de handen ineen. Zou zoiets in onze omgeving ook mogelijk zijn? Wellicht biedt deze avond daar een opening voor.

En dan was er dat artikel dat wie een boswandeling maakt en zich onderdompelt in het bos, zijn bloeddruk omlaag brengt, het hart rustiger laat kloppen en vrijer ademt. Je kan natuurlijk in je eentje zo tot rust komen, maar ook onze excursies lenen zich goed voor een aantal ontspannen uurtjes in de natuur. Wij zijn blij met de belangstelling voor de excursies en de lezingen, waarin we onze kennis met elkaar kunnen delen. Samen weten we meer!

Ook deze Koppel staat weer boordevol informatie. Wij steunen de oproep van de redactie voor het aanleveren van kopij. Die kan bestaan uit artikeltjes over eigen onderzoekjes, maar ook uit een verslag van een excursie of een leuke waarneming. Het uitwisselen van

ervaringen kan ook weer op zaterdag 6 januari om 16.00 uur. Wij hopen jullie dan te mogen ontmoeten om onder het genot van een hapje en een drankje met elkaar bij te praten en het nieuwe jaar 2018 in te gaan.

Rian Hoogma en Ton Bode

Oproepen en mededelingen

* Zaterdag 6 januari 2018 Nieuwjaarsbijeenkomst IVN en KNNV

De gezamenlijke Nieuwjaarsbijeenkomst van IVN en KNNV wordt gehouden op zaterdag 6 januari 2018. De nieuwjaarsbijeenkomst wordt jullie aangeboden en wordt deze keer gehouden in Dorpshuis De Slinger te Ossenzijl. Dit keer geen gezamenlijke wandeling maar een gezellig samenzijn onder het genot van een drankje en een hapje.

Van 16.00 tot 18.00 uur bent u van harte welkom

Wij hopen dat velen van u op zaterdag 6 januari aanwezig zullen zijn om elkaar een vrolijk Nieuwjaar te wensen.

Opgave per direct doch uiterlijk een week van tevoren bij Rian Hoogma telefoonnummer 0521 362279 of per e-mail jagerhoogma@hotmail.com

Adres: Dorpshuis De Slinger

G.B. Kooijstraat 18

8376 HK Ossenzijl

* Contributie

Rond 20 januari zal de incasso van de contributie van de leden van de KNNV, afdeling Noordwesthoek voor het jaar 2018 plaatsvinden, aldus de mededeling van de penningmeester van de KNNV.

* 19 februari Algemene Ledenvergadering van de Noordwesthoek

Het bestuur van de afdeling de Noordwesthoek van de KNNV nodigt haar leden uit voor de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering.

Deze vindt plaats in gebouw de Klincke, Kerkstraat 16, Steenwijk.

De vergadering begint om 20.00 uur.

Na het officiële gedeelte zal Obe Brandsma een presentatie houden over het wel en wee van weidevogels in onze omgeving. Dat belooft dus interessant te worden! Het afdelingsbestuur nodigt u dan ook van harte uit voor deze avond.

* Texel Big Day 2018: 2e vogelrace voor het goede doel

Vogelliefhebbers opgelet! Op 12 mei 2018 organiseren Nationaal Park Duinen van Texel en Vogel informatiecentrum Texel in samenwerking met Vogelbescherming Nederland voor het tweede jaar de Texel Big Day.

Het goede doel dit jaar: de huiszwaluw. Tijdens deze vogel-race proberen teams van vogelaars in 24 uur zoveel mogelijk vogelsoorten te zien op Texel. De start is vrijdagavond om 00.00 uur, de finish 24 uur later. De teams verplaatsen zich alleen op de fiets of lopend. Een spannend event midden in de prachtige natuur van het eiland Texel.

Meer informatie en je (team) aanmelden kan op: www.texelbigday.nl

De Hoornaar

Inleiding

In de nazomer komt altijd wel weer in het nieuws hoe lastig wespen zijn. Volgens de pers is dan altijd wel sprake van een wespenplaag. Dit bericht is dan meestal gebaseerd op indrukken en weinig op echte feiten. Bij het grote publiek ontstaat dan vaak een paniekerige reactie. Onder het motto "hoe groter de wesp, des te gevaarlijker zal die wel zijn" komen onschuldige soorten in een kwaad daglicht te staan. En dat blijkt dan ook het geval met onze grootste wesp, de hoornaar. Deze enige soort uit het geslacht *Vespa* is niet agressief en komt nooit op terrassen. En blijkt dan ook nog eens heel nuttig voor de mens te zijn door het massaal consumeren van insecten.

De hoornaar

De hoornaar (*Vespa crabo*) is de grootste wesp van Nederland en getekend met de bekende gele tekening op het achterlijf. De kop, borststuk en begin van het achterlijf zijn echter roodbruin. De kop is opvallend dik. Er bestaan meer ondersoorten van de hoornaar. In Nederland is dat de ondersoort *Vespa crabo germano*.

hoornaar

Waarnemen

De mannetjes zijn 24 – 26 mm lang, de koningin 28 – 35 mm en de werksters zijn 22 – 27 mm lang. De vliegtijd is van mei tot in oktober. Na oktober zijn alle dieren gestorven op de koninginnen na. Waarnemingen in de winter betreffen dus altijd koninginnen. Deze zijn tot laat in de nacht waar te nemen.

Deze soort komt voor in Europa en Noord-Azië en is geïntroduceerd in Noord-Amerika. In Nederland is de hoornaar vooral bekend van de Pleistocene gronden en Zuid-Limburg. In die gebieden is hij vrij algemeen maar neemt af in westelijke richting. Het meest wordt deze soort aangetroffen in cultuurgebieden en dan met name in gebouwen, tuinen, parken en

groeven maar ook langs bosranden. Zelden vindt men ondergronds aangelegde nesten.

Hoornaars zijn niet agressief en tot op 1 meter te benaderen. Door een afstand van vijf meter tot het nest aan te houden ontstaan er totaal geen problemen. Normaal gesproken vluchten ze bij verstoring. In de directe omgeving van het nest zullen zij zich echter verdedigen. Een steek van een hoornaar is niet gevaarlijker dan een bij- en/of wespensteek. Alleen onder bepaalde omstandigheden kan de steek iets pijnlijker zijn.

Biologie

Voor de voortplanting wordt een nest gemaakt. Dit is altijd een nieuw nest van beperkte omvang en bevat slechts enkele tientallen cellen. Meestal bevindt dit nest zich bovengronds in een donkere, omhulde omgeving (holle bomen, schuren, nestkasten). In Het Gooi (Ankeveen) is een nest van deze soort in ieder geval waargenomen in een uilennestkast aan het huis van de auteur.

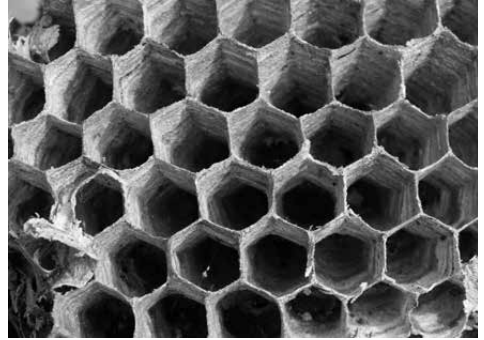
De stichting van een nest voltrekt zich in het voorjaar door een koningin die heeft overwinterd. Het bouw materiaal bestaat uit cellulosevezels die van vermolmd hout worden afgeknaagd. Dit maakt het nest bros met een

Hoornaar verzamelt cellulosevezels

bruingele tot bruine kleur. Typerend voor de buitenkant van een nest van de hoornaar zijn de schelpvormig aangezette omhulselstukken. Het nest telt uiteindelijk ongeveer 1500 cellen in vijf lagen omgeven door een bolvormig omhulsel. Het nest is rond tot kokervor-

mig met een wijde opening aan de onderkant. Hierdoor vallen de uitwerpselen van de dieren naar beneden, waardoor een latrine onder het nest ontstaat.

Cellen in nest

De koningin is het voorgaande jaar bevrucht door een mannetje en kan dus eieren afzetten. Deze larven worden door de koningin gevoed en zijn begin juni volledig ontwikkeld. De larven maken de cellen aan de bovenzijde dicht en gaan verpoppen. Omstreeks eind juni komen dan de eerste werksters die vervolgens alle taken van de koningin overnemen (behalve het leggen van de eieren). De taken van de werksters zijn het uitbouwen van het nest, het verzorgen van de eitjes en de larven en het verjagen van indringers. Pas na het verschijnen van de eerste werksters wordt begonnen aan de bouw van het echte nest.

Eind augustus begint de koningin met het afzetten van eitjes waaruit geen onvruchtbare werksters komen maar vruchtbare mannetjes en jonge koninginnen. De mannetjes worden het eerst geboren en opgekweekt door de werksters. Pas later verschijnen de nieuwe koninginnen. Na het uitvliegen van de koninginnen volgt de paring waarna de mannetjes vrij snel sterven. De bevruchte koninginnen vliegen uit en verspreiden zich. Vervolgens zoeken ze een schuilplaats om te overwinteren. Ondertussen wordt de "oude" koningin steeds meer genegeerd door de werksters en sterft uiteindelijk. De laatste werksters houden het uit tot eind oktober of begin november. Een nachtvorst is hen vaak fataal.

Hoornaars vangen veel vliegen maar ook honingbijen en wespen. Verder worden rupsen buitgemaakt. Ze gebruiken hun gif om hun prooi te doden. De werksters eten hier zelf niet van maar vermalen deze tot een papje dat aan de larven gevoerd wordt. Die scheiden op hun beurt een zoetige vloeistof af die ze aan de werksters afgeven via de monddelen. Verder foerageren de werksters op rijp fruit. Deze suikers hebben ze nodig voor het vliegen dat veel energie kost. De larven bewegen nauwelijks en hebben dus weinig behoefte aan suikers en meer aan proteïnen voor de opbouw van het lichaam tijdens de metamorfose gedurende het popstadium.

De volwassen hoornaar wordt door veel dieren gemeden vanwege de pijnlijke steek. Er zijn echter uitzonderingen die graag hoornaars eten. Een voorbeeld is de wespendif, een roofvogel waarvan bekend is dat deze alle hoornaars van een nest kan opeten waardoor de hele kolonie wordt vernietigd. Het broed is vaak prooi van sommige kortschilkevers en er zijn verschillende parasieten zoals sluipwespen bekend.

Bescherming

Bescherming van de soort is niet nodig. Hoornaars komen in heel Nederland verspreid voor. Het verspreidingskaartje geeft aan waar ze voorkomen in Nederland. Het is gebaseerd op de aantallen waarnemingen van de afgelopen 25 jaar in waarneming.nl. Hoornaars zijn wel gevoelig voor kou in de lente. Na een turruggang in de periode 1950 – 1980 is deze ondergewaardeerde en “overgevreemde” soort weer aan het toenemen.

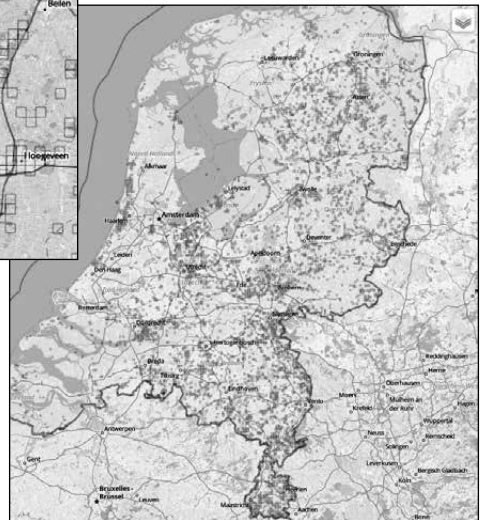
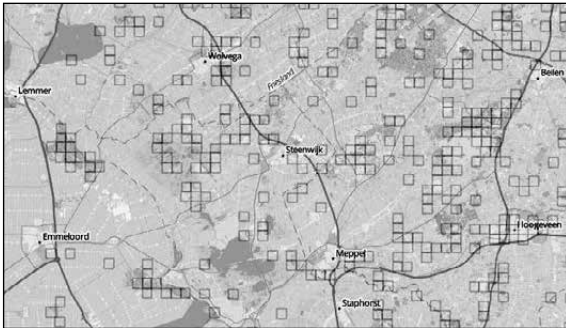
In Noordwest Overijssel zijn de waarnemingen verspreid over het hele gebied. De witte plekken zijn waarschijnlijk meer een gevolg van het feit dat rondvliegende exemplaren niet opvallen dan dat ze afwezig zijn. En dan moeten de waarnemingen ook nog eens in waarneming.nl ingevoerd worden.

Bronnen verspreidingskaarten:

* Aantal waarnemingen in Nederland in de periode 096-09-2012 t/m 09-09-2017 (bron: Waarneming.nl)

* Aantal waarnemingen in Noordwest Overijssel in de periode 096-09-2012 t/m 09-09-2017 (bron: Waarneming.nl)

*Auteur: Willem-Jan Hoeffnagel
Foto's: Willem-Jan Hoeffnagel*

De stand van de huiszwaluw vliegt in de Kop van Overijssel achteruit

De huiszwaluw doet zijn naam eer aan. Na een tocht van ongeveer 6000 km, die begint in een land in Afrika, zoals Congo, zoekt hij een nestplaats onder een overstekende dakrand bij huizen in stad of dorp. Kenmerkend voor de huiszwaluw is zijn staalblauwe voorkomen met een witte stuit. Huiszwaluwen verblijven van april tot oktober in Nederland. Twee andere soorten zwaluwen die in Nederland voorkomen zoeken andere nestplaatsen. De boerenzwaluw met zijn diepgevorkte staart zoekt het liefst zijn nestplaats in boerderijen of onder bruggen en viaducten. De oeverzwaluw geeft de voorkeur aan steile zandwanden of door de mens gemaakte oeverzwaluw wanden.

Nestbouw

Huiszwaluwen gebruiken bij voorkeur hetzelfde nest als het jaar ervoor. Huiszwaluwen staan bekend als kolonievogels, maar in de Kop van Overijssel kun je nauwelijks van kolonies spreken. Eén van de grootste kolonies bestaat uit 21 nesten, d.w.z. 21 nesten aan één pand. Het maken van het nest is een gezamenlijke klus. Van bij voorkeur natte klei of leem wordt een bolvormig nest gemaakt onder de dakrand. Bij gebrek aan klei of leem wordt gebruik gemaakt van zand. Deze bouwstof wordt vermengd met speeksel. Het mannetje draagt de "specie" aan en het vrouwtje verwerkt het tot een nest. Wanneer het tijdens de nestbouw erg droog is, wordt het bouwen van het nest even uitgesteld tot het weer wat vochtiger wordt. Vanzelfsprekend moet het bouw materiaal niet te ver van de nestplaats te vinden zijn. Voor het bouwen van het nest zorgen beide partners voor ongeveer een halve kilo bouw materiaal. Het nest wordt veelal gestoffeerd met witte veertjes. Na de nestbouw worden er 3 à 5 witte eitjes gelegd. Man en vrouw zorgen beiden voor het uitbroeden van de eieren. De broedtijd is ongeveer 20 dagen. Ze wisselen elkaar om de ongeveer tien minuten af. Wanneer de jongen ongeveer een

Huiszwaluw

Boerenzwaluw

Oeverzwaluw

week oud zijn, kunnen ze hun achterste buiten de nestopening steken om het nest niet te bevuilden. Dat is voor de bewoners van een huis

met zwaluwnesten niet altijd even plezierig. Hoewel de Vogelwet uit 1994 het verwijderen van nesten verbiedt, worden ze om die reden nogal eens verwijderd.

Nest van huiszwaluw met jong

De jongen

De jongen worden gevoerd met vliegjes, mugjes en luizen, die de ouders hoog in de lucht vangen en verwerken tot een soort vleesballetjes. Na het uitvliegen van de jonge huiszwaluwen wordt het nest nog een tijdje gebruikt als slaapplek voor het hele gezin. Het moet dus stevig gebouwd zijn. De huiszwaluwen zorgen voor twee of drie legsels. De huiszwaluw doet veelvuldig aan partnerruil. De huwelijkse trouw is kort, maar ook de levensduur is kort. Een huiszwaluw wordt gemiddeld maar vier of vijf jaar oud.

Jong van huiszwaluw

Kop van Overijssel

In de Kop van Overijssel worden de nesten van de huiszwaluwen sinds 1994 geteld. De ge-

vens worden ieder jaar na het tellen doorgegeven aan SOVOV (Samenwerkende Organisaties Vogelonderzoek Nederland). In de loop der jaren zijn steeds meer kolonies aan de tellingen toegevoegd. Aanvankelijk werden alleen nesten geteld in Steenwijk-stad, Tuk, Kallenkote en Eesveen. In de loop der jaren zijn daar o.a. Willemsoord, Kerkbuurt, Blokzijl, Muggenbeet en Wanneperveen bijgekomen. Door de jaren heen is een aantal kolonies verdwenen. Soms is hiervoor geen verklaring voorhanden, soms is schilderwerk, renovatie en restauratie van huizen de reden, zoals in Zuidveen en Blokzijl/Baarlo. Ook door de sloop van huizen, o.a. in Steenwijk-West zijn nesten verdwenen. In de nabije toekomst zal ook de kleine kolonie aan het voormalige pand van Welkoop aan het Steenwijkerdiep verdwijnen. Het ontstaan van nieuwe kolonies in bijv. het Kornputkwartier in Steenwijk en de nieuwe wijk in Blokzijl geeft wat hoop voor de toekomst. Er kan bij het bouwen van huizen rekening gehouden worden met zwaluwen, door kunstnesten aan te brengen of bijv. zogenaamde huiszwaluwtilen te plaatsen. De teruggang van de huiszwaluwnesten is o.a. te zien in Steenwijk-West (in 2007: 42 nesten; in 2017: 31 nesten), in Eesveen (in 2004: 38 nesten; in 2017: 15 nesten), in Blokzijl (in 2012: 55 nesten; in 2017: 30 nesten), bij Gemeaal Stroink (in 2013 94 nesten, in 2017 52), in Barsbeek (in 2013: 132 nesten; in 2017: 5 nesten). Kallenkote met 26 nesten in 2004 en 27 in 2017 en Wanneperveen met 35 nesten in 2013 en 35 in 2017 blijven een redelijk stabiel beeld geven.

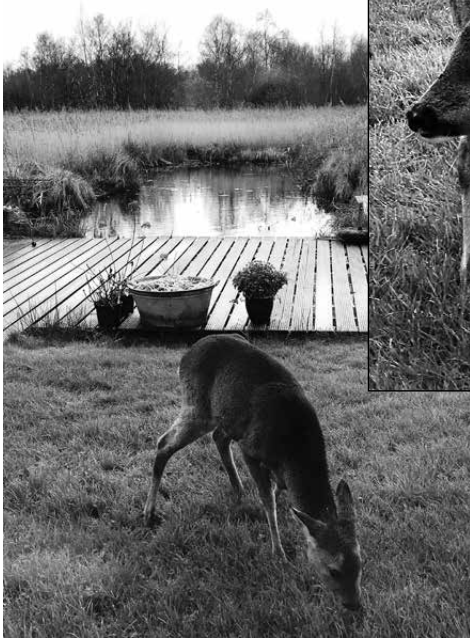
Het totaalbeeld van de Kop van Overijssel geeft geen rooskleurig beeld. Werden in 2013 nog 712 nesten geteld. In 2017 waren dat er nog maar 465, een teruggang van ongeveer 35 %.

Om een goed beeld te blijven houden van het huiszwaluwenbestand in Steenwijkerland, Blokzijl, St. Jans klooster, Muggenbeet, Barsbeek en Wanneperveen kunnen bewoonde nesten worden doorgegeven aan Henk Bergsma (h.bergsma@natuurmonumenten.nl) of Ronald Messemaker (r.messemaker@natuurmonumenten.nl)

Auteur: Henk Bergsma (vrijwilliger bij Natuurmonumenten)

Stuwwal 6 - 8332KL Steenwijk - Tel.: 0521514097

Daar staat ze!

plundert ze in de duisternis onze tuin. Over kieskeurig gesproken: ze eet wel tulpenbollen, krokusbollen en de puntjes van de hosta's, maar geen sneeuwkllokjes en narcissen!

Misschien is ze wel drachtig, maar dat is nu nog niet te zien! De kans is groot dat ze in juli of augustus is bevrucht. Pas eind

december, na een verlengde draagtijd van 150 dagen, komt het embryo tot ontwikkeling. Dan duurt opnieuw bijna 150 dagen voordat het kalf wordt geboren, eind mei, begin juni. Als ze niet in de zomer is bevrucht, kan dat ook in oktober zijn gebeurd. Dan is er geen verlengde draagtijd.

Een verlengde draagtijd houdt in dat de bevruchte eicel zich een paar keer deelt en dan voor een paar maanden ophoudt met groeien. Pas in de winter of het voorjaar gaat het embryo verder met groeien, waardoor de jongen in een gunstig jaargetijde geboren worden. Een verlengde draagtijd is bijzonder, maar er zijn meer diersoorten met een verlengde draagtijd, o.a. steenmarters, ijsberen en verschillende soorten zeehonden.

Als alles goed gaat bevat ze begin van de zomer, waarschijnlijk van een tweeling. Die kunnen we dan kort daarna boven het opgroeiende riet uit zien springen! Prachtig!

Dan rijdt er- o schrik! - een fietser over het pad voor ons huis. Het feestje is weer voorbij, hoog tijd om te vertrekken. En dat gaat met grote haast. Binnen een paar seconden verdwijnt ze in het riet. Het laatste wat we van haar zien is een witte hartvormige vlak op haar achterste. De spiegel!

auteur en foto's: Henk Mulder

In onze tuin, direct achter de glaspuil! Ze ziet ons niet, maar wij haar wel! Altijd weer een verrassing! Ze ziet er prima uit, goed gevoed en met een mooie glanzende vacht. Ze knabbelt wat tussen het gras aan de daarin aanwezige kruiden en is intussen zeer alert! Misschien is ze wel drachtig!

Ze ziet er prima uit! Ze heeft een goed leven in het achterliggende rietland en moerasbos met voldoende ruimte, dekking en rust en nu -in de late herfst - voldoende voedsel. Toch komt ze dus zelfs overdag naar onze tuin. Dat komt omdat ze hier lekkere hapjes verwacht. Want ze is een fijnproefster. Ze eet niet alles wat voor haar bek komt. Ze zoekt het voedsel zorgvuldig uit, hapje voor hapje, het liefst licht verteerbaar en eiwitrijk. Ze eet -afhankelijk van het seizoen - knoppen en loten van struiken en bomen, jonge blaadjes en twijgjes, kruiden, grassen, bramen, bessen, noten en paddenstoelen. En in het vroege voorjaar

KEVERS, GEPANTSERDE INSECTEN – 2

Dit artikel is een vervolg op het artikel in het vorige nummer van Koppel en dient als smaakmaker voor de lezing die de auteur

houdt op 15 januari 2018. Ook dit artikel gaat over gepantserde insecten.

HET PAARD VAN TROJE

Waarschijnlijk kent U het verhaal over de val van Troje wel. Zo'n drieduizend jaar geleden zou deze belangrijke handelsstad, gelegen in het huidige West-Turkije, verschillende malen zonder succes door de oude Grieken zijn belegerd. Daarom verzonnen ze een list om de Trojanen tot overgave te dwingen. De Grieken bouwden een groot paard, zogenaamd ter ere van hun beschermgod, waarin een klein aantal mannen verborgen zat. Ze lokten daarna een veldslag uit, die volgens plan door de Trojanen werd gewonnen. De Grieken trokken zich als verslagen terug en lieten het paard achter. De Trojanen haalden daarop het paard in triomf als oorlogsbuit de stad binnen. Maar in de nacht kropen de Griekse soldaten uit het paard en openden de stadspoorten. Het Griekse leger kon nu zonder problemen de stad binnen dringen en de totaal verraste Trojanen verslaan.

Tegenwoordig wordt met een verwijzing naar het Paard van Troje meestal bedoeld, dat een behaald succes wel eens onvoorziene negatieve gevolgen kan hebben. Zo hebben commerciële Franse bestrijders van plaaginsecten het Aziatisch lieveheersbeestje rond 1964

naar Europa gehaald om op een milieuvriendelijke manier bladluizen aan te pakken. Het idee hierachter was best wel in orde. Net als veel van onze inheemse lieveheersbeestjes eet deze Aziatische bladluizen, maar dan veel effectiever en fanatieker dan zijn soortgenoten. Na de eerste successen bleek al snel, dat met de introductie van deze onverzadigbare bladluizeneter zich een ecologische ramp aan het ontwikkelen was. Men had zonder er bij na te denken het Paard van Troje binnengehaald ...

Net zoals het is gegaan met andere biologische plaagbestrijders, die in de glasteelt werden ingevoerd, bleef het Aziatisch lieveheersbeestje niet braaf binnen de kassen. Het ontsnapte en zocht buiten in de vrije natuur even fanatiek naar prooien als in de kas. Al snel werd echter duidelijk, dat deze exoot zich niet beperkte tot alleen maar bladluizen. Deze Aziaten vreten als ze honger hebben alles, wat ze te pakken kunnen krijgen, zelfs soortgenoten! En in hun onbegrensde vreetlust, gekoppeld aan een geweldige agressiviteit en voortplantingsvermogen, roeien ze gaandeweg onze inheemse lieveheersbeestjes uit.

Sinds 2002 is het Aziatisch lieveheersbeestje ook in ons land aan een opmars begonnen. In vijftien jaar tijd heeft deze soort zich over heel Nederland verspreid, en nu is het vrijwel overal het meest voorkomende lieveheersbeestje. Andere verdelgers van bladluizen, en ook niet verwante soorten zoals gaasvlieglarven, hollen in aantal zienderogen achteruit. Zelfs het vroeger zo algemeen en overbeken- de zevenstip lieveheersbeestje wordt steeds zeldzamer. In onze tuin vinden wij de laatste jaren wel tientallen Aziaten, maar geen enkele zevenstip meer. Er voltrekt zich een steeds groter drama, waarbij een deel van onze in- landse fauna sterk wordt bedreigd. Na: "dag

Aziatisch lieveheersbeestje

Nederlandse weidevogels”, “dag Nederlandse vlinders”, volgt nu misschien: “dag Nederlandse lieveheersbeestjes” ... Bedankt commerciële

le plaagbestrijders voor het opnieuw ondoordacht binnenhalen van een Paard van Troje!

EEN BOK MET EEN “HEMELS” LUCHTJE

Misschien is het u wel eens opgevallen, dat bokken in de paringstijd stinken. Zo ervaren velen van ons die lucht tenminste!. Maar wie weet vinden de dames, waar de bokken zo vurig achteraan gaan, het wel een heerlijk opwindend parfum ... Die bokken met hun soms indrukwekkend grote, gekromde horens hebben hun naam geleend aan een grote groep kevers, waarvan de lange, gebogen voelsprietten wat aan de geribde horens van deze bokken doen denken. Ze hebben dan ook de naam boktorren gekregen.

Binnen deze groep vinden we soorten van slechts weinige millimeters klein tot ruim drie centimeter groot. Deze grote kevers zien er in hun omgeving net zo indrukwekkend uit als de steenbokken in de bergen. Alleen worden hun “horens” niet gebruikt om door middel van imponerende gevechten het leiderschap over een kudde vrouwtjes te veroveren. Wij moeten deze opvallende voelsprietten eerder vergelijken met onze moderne “snuffelpalen”. Met deze sprietten kunnen onwaarschijnlijk lage concentraties van de voor de kevers belangrijke stoffen worden waargenomen. Denk daarbij aan: man zoekt de juiste vrouw, of vrouw zoekt de juiste waardplant. Luchtjes ruiken deze bokken met hun sprietten, want een neus hebben ze niet!

Tot de grootste boktorren in ons land behoort een “bok met een hemels luchtje”: de muskusboktor die soms meer dan drie centimeter lang kan worden, maar meestal kleiner blijft. Binnen één soort boktor (en niet alleen bij deze groep kevers!) vinden we enorme verschillen in afmeting, waarbij het kleinste exemplaar soms minder dan de helft is van het grootste exemplaar. Bij de muskusboktor varieert de lengte zelfs van 13 tot 34 millimeter! Dit verschil in grootte wordt vooral veroorzaakt door de hoeveelheid voedingsstoffen, die deze houtknagers als larve bijeen kunnen eten. Zelfs de lange tijd, die veel larven

Muskusboktor

al knagend in het hout doorbrengen (soms duurt het larvestadium meer dan drie jaar!), is niet altijd genoeg om voldoende te groeien. Het hout is weliswaar rijk aan vezels, maar arm aan de noodzakelijke voedingsstoffen. Als een dergelijke ondervoede larve na jaren uiteindelijk zich verpopt, zal er uit de pop een kleine kever komen: het volwassen stadium (imago) dat niet meer kan groeien. Eens een kleine kever, altijd een kleine kever!

Terwijl de meeste boktor-soorten in dood hout voorkomen, leven de larven van de muskusboktor voornamelijk in levende wilgen. Soms komen ze daarin in zulke aantallen voor, dat de boom het niet overleeft. In het verleden, toen wilgenhout nog gebruikswaarde had, kon deze larve aanzienlijke schade veroorzaken door het uitknagen van slingerende gangen in stam en takken. Tegenwoordig is de wilg zelfs als brandhout niet meer in trek en wordt deze kever dan ook niet meer als schadelijk beschouwd.

Door de verminderde interesse in wilgenhout en door de wijd verspreide uitdroging van de bodem komen vochtige gebieden met oude wilgen steeds minder voor. De Wieden en de Weerribben, met daarin het Woldlakebos, is in midden- en noordoost Nederland een van de weinige plaatsen, waar de muskusboktor nog

in redelijke aantallen kan worden aangetroffen. Vooral op schermbloemen en op het sap van bloedende bomen kan deze prachtige slanke boktor met z'n dof metaal glanzende dekschilden en z'n lange sprieten worden gevonden.

Het was daarom een aangename verrassing, dat iemand tijdens de afdelings-excursie op 15 juli een muskusboktor uit de vegetatie plukte en wij deze imposante kever van dichtbij konden bekijken. Bij gevaar perst de muskusboktor een vluchtige, naar muskus ruikende stof uit een paar klieren, die zich in de achterste segmenten van het borststuk

bevinden. Ik ga er van uit, dat deze muskusgeur, die door moslims wordt verbonden met de hemelse geur van engelen, vijanden zal moeten afschrikken. Maar helaas! Ondanks de weinig zachtzinnige behandeling tijdens het vangen en het opgesloten worden in een doosje weigerde de stinkbok ons z'n afweermiddel te laten ruiken. Wij hebben dus geen kennis kunnen maken met het "hemelse" parfum, dat rond een geplaagde muskusboktor zou hangen.

Auteur en foto's: Ben Prins, Uffelte

Larve veelkleurig Aziatisch lieveheersbeestje

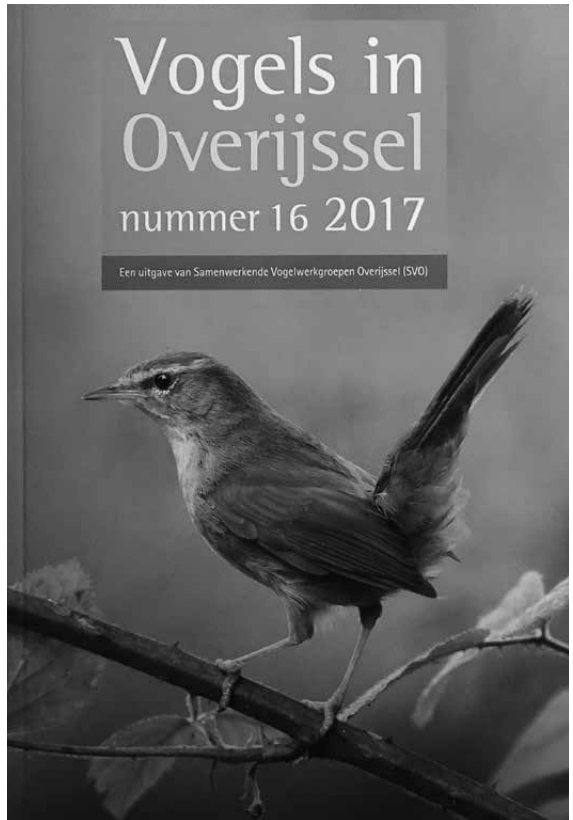
Boekbespreking: Vogels in Overijssel 2017 is uit!

Op de Overijsselse vogelaarsdag, 11 november 2017 in Zwartsluis, werd de jaaruitgave 'Vogels in Overijssel 2017' gepresenteerd. In een 96 bladzijden dik nummer is een keur aan artikelen opgenomen, waarin de vogels van West-Overijssel goed zijn vertegenwoordigd. Het nummer begint met een artikel over de populatieontwikkeling van de knobbelzwaan als broedvogel in het weidevogelreservaat Giethoorn-Wanneperveen en de Hoogwaterzone (De Wieden). Andere verhalen van broedvogels gaan over rode wouwen in Salland, de Cetti's zanger in Twente en de raaf in een hoogspanningsmast in een volkomen boomloos gebied. Een unieke situatie voor Nederland.

Ook niet-broedvogels komen aan bod. Sinds 1981 wordt er vogelonderzoek in de Bergvennen (gemeente Dinkelland) gedaan, waarbij het voorkomen in de wintermaanden van het bokje speciale aandacht kreeg. Het veldwerk om deze soort te inventariseren is zeer inspannend, maar het resultaat mag er dan ook zijn. In het artikel over overwinterende wulpen wordt gesteld dat een slaapplek van wulpen in de Kop van Overijssel niet bekend is, maar dat de waarnemingen doen vermoeden dat die er wel moet zijn. De suggestie wordt gedaan dat het Vollenhovermeer misschien de locatie daarvoor is. Als een van onze leden het weet, dan horen we dat graag.

Een verhaal over een staartloze klapekster in de winter van 2015-2016 in de Engbertsdijksvenen toont aan dat het gebied zeer geschikt is voor overwintering van die soort. Klapeksters kunnen we in de winter overigens ook in onze eigen omgeving waarnemen.

Zoals gebruikelijk sluit het boekje af met de hoofdstukken 'Zeldzame broedvogels in Overijssel in 2016' en 'Bijzondere vogels in Overijssel in 2016'. De broedende reigersoorten in de hoogwaterzone aan De Auken en de 59 paar

geoorde futen in Wetering-oost nemen daarin een bijzondere plaats in. De rijkdom aan soorten (343 tot nu toe) in de provincie moet ons wel naar buiten lokken.

'Vogels in Overijssel 2017' is te verkrijgen door € 16,- (inclusief portokosten) over te maken naar rekening NL 60 INGB 0004 5068 21 van de Samenwerkende Vogelwerkgroepen Overijssel te Markelo onder vermelding van ViO 2017. Vergeet u vooral niet om bij elektronische overschrijving uw naam en adresgegevens te vermelden.

Auteur: Ton Bode

Keizerarend: fotograaf Herman Bisschop

Zwarte ooievaar: fotograaf Gert Gelmers

Hoe de keizerarend een haas vangt

De zeearend, de visarend maar ook de slan- genarend zijn regelmatig in de Kop van Over- ijssel waar te nemen. Maar afgelopen herfst zat in ons gebied ook nog eens een uiterst zeldzame arend. Deze arend, namelijk de kei- zerarend, staat niet op de Rode Lijst van zeld- zame vogels in Nederland, simpelweg, omdat hij nagenoeg nooit in Nederland is of wordt gezien. De laatste waarneming dateert van 2005. Het is dus nu voor de tweede keer, dat deze bijzondere arend in Nederland, en wel hier in de Kop van Overijssel, is gespot.

Deze keizerarend, een prachtig mannetje met een mooie tekening en een vleugelspanwijdte van tussen de 175 tot 205 cm, broedt normaliter in Zuidoost-Europa en Azië en overwintert

in Afrika. De vogel is dus eigenlijk de verkeer- de kant op gevlogen.

Deze arend deed zich kennelijk niet alleen tegoed aan de ganzen die in ons gebied le- ven, maar ook aan andere dieren zoals hazen. Het moment, waarop deze imposante arend zijn kostje bij elkaar probeerde te scharrelen, wist Fotograaf Herman Bisschop te vangen in de vorm van een uitzonderlijke fotoreporta- ge van deze keizerarend jagend op een haas (zie hiervoor de middenpagina's). "Spoiler": de haas wist uiteindelijk aan de klauwen van de keizerarend te ontsnappen en was dus dit keer niet het haasje.

Auteur: Emile de Leeuw

De Zwarte Ooievaar, een bijzondere doortrekker in de Noordwesthoek

Op 13 augustus 2017 nam ons lid Henk Dor- man boven de Weerribben een zeldzame en schaarse schuwe doortrekker in ons gebied waar, namelijk een zwarte ooievaar. Op 27 oktober 2017 wist Gert Gelmers, iets verder, een juveniele zwarte ooievaar samen met een gewone, dus witte ooievaar, op de gevoelige plaat vast te leggen (zie de kleurenfoto op de middenpagina). Hieronder volgt zijn verhaal.

De zwarte ooievaar in het Reestdal

"Op waarneming.nl zag ik dat er in het Reest- dal een zwarte ooievaar verbleef. Omdat het hier een schaarse doortrekker betreft, besloot ik er naar toe te gaan om foto's te maken.

Aan de oevers van de Reest, achter De Lokke- rij, houdt zich bijna altijd wel een groep ooie- vaars op. Deze foerageren daar in de oever- landen, in elkaars gezelschap. Blijkbaar is dat de overvliegende zwarte ooievaar ook opge- vallen en heeft hij daarom besloten (tijdelijk) tot de groep toe te treden.

Na een aantal observaties bleek mij dat de zwarte ooievaar al behoorlijk was geïntegreerd in de groep. Het leek alsof hij daar thuis hoor- de. Ik heb maar één keer gezien dat hij van zijn plaats verjaagd werd door een "gewone" ooie- vaar. Dat was toen hij in het riviertje De Reest stond en plaats moest maken voor een andere ooievaar, die daar wilde vissen.

Deze zwarte ooievaar was een juveniel exem- plaar. De poten en snavel waren nog niet rood, zoals dat bij volwassen exemplaren het geval is. Op de foto staat de zwarte ooievaar samen met een "gewone" ooievaar. Ik heb er veel tijd aan besteed om deze beide soorten in één shot te vangen, en ben dan ook blij met het resultaat".

Auteur en foto: Gert Gelmers

N.B. De ooievaars zijn het best te observeren vanaf de Lankhorsterweg, tussen Meppel en IJ- horst. Voor de exacte locatie, zie waarneming.nl.

LEDENDAG 2017 IN TEKEN VAN BOERDERIJ, DUURZAAMHEID EN NATUUR

Dat in het boerenbedrijfsleven, duurzaamheid en de natuur goed hand in hand kunnen gaan, ondervonden op zaterdag 7 oktober ca. dertig leden van IVN Noordwest-Overijssel tijdens hun jaarlijkse Ledendag. Op die dag brachten ze een bezoek aan “De Betonpleats” in Oudemirdum, het boerenbedrijf met 265 koeien van Lucas en Hanneke Westra. Een bedrijf om trots op te zijn. In 2012 is het bedrijf vereerd met een bezoek van Koningin Beatrix en in 2015 is het uitgeroepen tot de “meest duurzame boerderij” in de provincie Friesland.

Lucas en Hanneke vertelden dat er heel wat is gedaan om zo ver te komen. Zo is er geïnvesteerd in een mestvergistingsinstallatie, een windmolen en heel veel zonnepanelen, die tezamen 3.500 huishoudens van stroom kunnen voorzien. Verder is er een waterzuiveringsinstallatie gerealiseerd en nog diverse andere voorzieningen voor duurzaamheid. Dat ging allemaal niet zonder slag of stoot. Er moesten nogal wat technische problemen worden overwonnen en Lucas en Hanneke hebben - letterlijk en figuurlijk - veel leergeld betaald.

Bij de inzet op natuurbeheer wordt samengewerkt met burens, het Fryske Gea, het waterschap, de Vogelwacht en andere organisaties. We hebben het dan over landschapsonderhoud en begrazings-, maai- en bemestingsplannen, mede gericht op behoud van biodiversiteit waaronder weidevogels. Een nieuw project is “Gaasterwaarden”, de ontwikkeling van de IJ-

selmeerkust voor zowel landbouw als natuur.

Lucas en Hanneke besteden veel aandacht aan communicatie over hun bedrijf. Ze staan midden in de maatschappij en maken hun ideeën en manier van werken kenbaar via de plaatselijke pers, een mooie website, via contacten met scholen en door hun bedrijf open te stellen voor belangstellenden.

Over alles wat men had gehoord kon nog eens uitgebreid worden nagepraat tijdens een heerlijke lunch in het nabij gelegen restaurant “De Hege Gerzen”. Na afloop bezochten de meesten het naast de boerderij gelegen Seedykkiekje: een brug over de IJsselmeerdijk met rondom een geweldig uitzicht over uiterwaarden, IJsselmeer, polder en Gaasterland. Ook een initiatief van de Westra’s!

Auteur en foto: Henk Mulder, 29-11-2017

De vogelkijkhut in de Hoogwaterzone

Wie kent hem niet, die vogelkijkhut? Je neemt de Oude Beulakerweg in zuidelijke richting en net voor het bord Giethoorn sla je linksaf De Auken in. Na 500 meter zie je links een voetbruggetje en rechts een kleine parkeerplaats. Steek het bruggetje over, loop 500 meter en je komt op één van de mooiste vogelkijkpunten in de Kop van Overijssel. Nog voor je bij de hut aankomt, heb je in het voorjaar al minstens tien soorten horen zingen, waaronder blauwborst, rietzanger, kleine karekiet, rietgors, zwartkop, fitis en tijtjaf. In de broedtijd zie je vanuit de hut voortdurend purperreigers, lepelaars en aalscholvers langsvliegen. Blauwe reiger en grote zilverreiger broeden er in kleinere aantallen. Het is bepaald geen zeldzaamheid om er meerdere bruine kiekendieven tegelijkertijd te zien en met wat geluk kun je de overdracht van voedsel in de lucht waarnemen, een spectaculair gezicht. Misschien zie je er een heilige ibis of een kwak, maar dan heb je wel veel geluk. Jaarlijks worden er vele tientallen vogelsoorten waargenomen. In het voorjaar van 2003 nam de vogelwerkgroep van De Noordwesthoek het initiatief om op zondagmiddagen in de broedtijd de hut te bezetten met als voornaamste doel voorlichting geven aan het publiek. Tot in 2016 werd die activiteit volgehouden. In dat jaar kwam er een einde aan het functioneren van de vogelwerkgroep en daarmee dreigde ook een eind te komen aan de bezetting van de hut. Heel jammer eigenlijk. Met een kleine groep van vier mensen zijn we toch doorgegaan en hebben we ook in 2017 de hut bezet. Omdat we maar met zo'n klein aantal waren, hebben we de periode ingekort van de gebruikelijke acht weken tot zes weken.

De opzet

De oorspronkelijke bedoeling was om de hut te bezetten gedurende acht zondagmiddagen in de maanden mei en juni. Met zes tot acht deelnemers lukte dat meestal goed. Aangezien het voornaamste doel was om voorlichting te geven aan het publiek, kozen we voor de zondagmiddag van 11.00 tot 16.00 uur. Later

werd dat van 12.00 tot 17.00 uur, omdat het gevoel was dat we dan nog meer mensen konden bereiken. Telkens namen twee deelnemers een zondagmiddag voor hun rekening, dus ieder tweeënhalf uur. In de praktijk kwam het erop neer dat iedere deelnemer twee tot drie keer in een periode van acht weken in de hut stond. Omdat in de hut staan met slecht weer weinig zin had, werd dat overgeslagen. Dit ter beoordeling van de deelnemers zelf. Hoewel het belangrijkste doel voorlichting aan het publiek was, werd toch ook steeds een lijst bijgehouden van waargenomen vogels. Vooral op momenten dat er weinig of geen bezoekers zijn, geeft dat een welkome afleiding. Het kan dan een sport worden om zo veel mogelijk soorten te scoren. Daarnaast werd ook telkens het aantal bezoekers bijgehouden.

De voorlichting

De hut is vrij toegankelijk en op zo'n zondagmiddag ontmoet je er allerlei soorten mensen. Er komen vogelkenners en vogelfotografen die je niets hoeft te vertellen en die soms ook het liefst met rust gelaten worden. Je voelt gauw genoech aan of ze van je praatjes gediend zijn of niet. Soms leer je meer van hen dan zij van jou. Ook prima. Het leukst zijn de mensen die argeloos op bezoek komen en verrast worden door jouw "deskundige" aanwezigheid. Ze zijn vaak heel blij dat iemand hen vertelt welke soorten er zitten. Telescoop en vogelgids kunnen daarbij helpen. Sommige mensen ervaren het als een reuze meevaller: "Wat een geluk dat we juist u hier treffen". Een vraag die ik graag aan bezoekers stel en vrijwel altijd doel treft is: "Wat denkt u hoeveel purperreigers en lepelaars hier broeden?" Als daar al een antwoord op komt is die schatting altijd veel te laag. Mensen zijn stomverbaasd om te horen dat je moet denken aan 100 paar purperreigers en misschien wel 70 paar lepelaars. Uiteraard weten wij dat ook niet precies, maar uit tellingen in voorgaande jaren kun je er wel vanuit gaan dat het in die orde van grootte ligt. Verder kunnen we iets vertellen over het ontstaan van de hoogwaterzone. Zo'n

middag verloopt vaak heel prettig en gezellig en is soms voorbij vóór je er erg in hebt.

Waarnemingen in 2017

In 2017 hebben we de hut bezet op zes zondagmiddagen vanaf 14 mei tot 18 juni gedurende in totaal 28 uren. Tussen de bedrijven door hielden we waarnemingslijsten bij. In totaal kwamen we in die periode uit op 63 vogelsoorten. Vogels die op alle waarnemingsdagen aanwezig waren zijn purperreiger, aalscholver, lepelaar, bruine kiekendief, rietgors, rietzanger, enz., in totaal waren 20 soorten altijd aanwezig. De bruine kiekendieven waren met minstens twee paar voortdurend present en misschien zelfs met drie paar.

De blauwborst troffen we driemaal aan en leek minder aanwezig dan in voorgaande jaren. De ijsvogel werd eveneens driemaal gesignaleerd. Van de roofvogels zagen we behalve de bruine kiekendieven ook nog blauwe kiekendief (1x), buizerd (5x), boomvalk (1x) en torenvalk (1x). Opvallende afwezige: de havik. Een aantal soorten zagen we slechts eenmaal: boompieper, dodaars, heggenmus, heilige ibis, huiswaluw, kleine mantelmeeuw, matkop, pimpelmees, putter, roek, roodborst, tafeleend, waterhoen en wulp. Overige dieren die we zagen: ree (2x), oranjepijp en een rups van de donsvlinder. Het totaal aantal bezoekers in dit seizoen bedroeg 156.

OPROEP

We willen proberen dit project voort te zetten in 2018 en bij voorkeur gedurende acht weken in mei en juni. Het zou heel mooi zijn als zich nog enkele mensen zouden opgeven om mee te doen. Wie wil? Als er voldoende deelnemers zijn, hoef je maar twee of drie keer mee te doen gedurende 2,5 uur, maar uiteraard is elke hulp welkom. Enige vogelkennis is aan te bevelen, maar al doende leer je snel bij. Wil je één of meer keer meedoen, geef je dan op bij Theo van de Graaf, emailadres: tvandegraaf@home.nl

Auteur: Theo van de Graaf

Excursies en Lezingen IVN-KNNV 1e kwartaal 2017

Dinsdag 9 januari 2018 Geologiewerkgroep

Vanavond krijgen we een lezing over Gotland, de in de Oostzee gelegen provincie (län) van Zweden. Dirk Lont, die hier een aantal keren naartoe ging, zal het dan hebben over de geologie en cultuur van dit bijzondere eiland.

Peter en Karin de Vries uit Sappemeer zullen ook aanwezig zijn; het plan is, dat zij fossielen uit Gotland meebrengen om ons deze te laten zien.

N.B.: Alle avonden van de Geologiewerkgroep worden, tenzij anders vermeld, gehouden op de tweede dinsdagavond van de maand in de Meenthe te Steenwijk; aanvang om 19.30 uur en einde rond 22.00 uur.

Maandag 15 januari 2018 - Lezing door Ben Prins over "Kevers, gepantserde insecten"

Ondanks hun sterke overeenkomsten in bouw vertonen de vele groepen kevers een indrukwekkende variatie in gedrag en kleur. En dat kan ook niet anders als we ons bedenken dat er in ons land ruim 4500 soorten kevers bekend zijn. Die komen deze avond vast niet allemaal aan bod. Het zou ons dan duizelen van alle informatie die er over de verschillende families en soorten bekend is. Maar een inkijkje in verschillen in ontwikkeling en levenswijze van bijvoorbeeld de bladettende goudhaantjes en de poep verwerkende mestkevers, van de snelle loopkevers tot de trage bladsprietkevers, van de moordende lieveheersbeestjes

Lederschallebijter (foto Ton Bode)

tot de vredelievende snuitkevers zal onze hart sneller doen kloppen. Al deze groepen be-

zitten een totaal verschillende levenswijze. En dan kennen we nog de glimwormen, de soldatjes, de doodgravers, de aardvlooien en vele

Muskusboktor

families meer. Laat u verrassen door de grote verscheidenheid in keverland en verbaas u over het nut dat sommige soorten hebben en misschien ook over de nadelen die aan sommige soorten kleven. Zijn ze ons allemaal even lief? Die vraag wordt vanavond misschien wel beantwoord.

Aanvang 20 uur

Plaats: de Klincke, Kerkstraat 16, Steenwijk

Zaterdag 10 februari 2018 - Winterkenmerken van bomen in Park Rams Woerthe

Op deze zaterdagochtend wordt tijdens een excursie aandacht besteed aan de winterkenmerken van bomen.

Voor die winterkenmerken en de herkenning van bomen en struiken ben je vaak aangewezen op de vorm en de stand van de knop. Er zal worden gewezen op de diverse knoppen zoals blad-, bloem- en gemengde knoppen, maar ook op bijvoorbeeld slapende knoppen. Het blijft interessant dat in het klein al een scheut/tak in een knop aanwezig en te herkennen is.

Verder zal eveneens aandacht worden besteed aan bladhoudende bomen en struiken, maar uiteraard komen er allerlei andere natuurlijke zaken aan de orde die zullen worden benoemd.

Het belooft een gezellige, interessante en leerzame excursie te worden en je zult merken

dat er ook in de winter nog van alles te zien en te beleven valt in de natuur. Omdat in het Park Rams Woerthe veel verschillende bomen en struiken te vinden zijn, wordt hier de excursie gehouden.

De start is vanaf de hoofdingang van het park (bij hek met naam Rams Woerthe) om 10.00 uur en de wandeling zal tot ongeveer 12.00 uur duren. Trek warme kleding aan en ga gezellig mee op pad. Aanmelding is niet nodig. Voor vragen kunt u contact opnemen met Piet Hein Klip, telefoon 0521-513766.

Dinsdag 13 februari 2018 Geologiewerkgroep
Op deze avond zal Ernst Kleis ons vertellen over de reis die hij samen met Geertje maakte in de camper naar Scandinavië. Opnieuw een lange en verre reis naar het noorden van Zweden.

Zaterdag 3 maart 2018 - Vogelexcursie Lauwersmeergebied (dagexcursie) IVN
Op deze zaterdag wordt er een vogelexcursie naar het Lauwersmeergebied gehouden. Dit nationaal en internationaal bekende gebied is een van de rijkste vogelgebieden van Nederland. Elke excursie zorgt voor verrassende waarnemingen.

Via de onderkant van het Lauwersmeer gaan we richting Zoutkamp. Onderweg bezoeken we de bult achter natuurcamping De Pomp. Daar kijken we uit over water en rietlanden. We vervolgen onze weg naar Zoutkamp en het Jaap Deensgat. Vanuit de vogelkijkhut kunnen we veel verschillende vogelsoorten bekijken. We rijden door naar Lauwersoog, waar we een tussenstop maken voor de inwendige mens.

Daarna lopen we rond de haven en naar de kop van de pier. We vervolgen onze weg dan richting de Bantpolder en van daar naar Ezu-makeeg waar het altijd leuk vogelen is.

Voor deze dagexcursie vertrekken we om 8.00 uur van de grote parkeerplaats aan de noordkant van het NS-station Steenwijk. We zijn daar om ca. 17.00 weer terug. Vergeet niet om warme kleding, verrekijker/telescoop, laarzen en lunch mee te nemen. Voor meer informatie: Albert Steenbergen, telefoon 0521-513547 / 06-20934308

Zaterdag 10 maart --excursie "Mossen in de laagveenverlanding"
In eerdere jaren hebben we aandacht besteed aan de mossen in terreinen waar in de winter riet gesneden wordt. Op zaterdag 10 maart ligt

rood schorpioenmos

de nadruk op trilvenen en veenmosrietlanden, die in de zomer gemaaid worden, maar we zien zeker ook rietland en moerasbos. De trilvenen en veenmosrietlanden in de Noordwesthoek en aansluitend Friesland genieten internationaal bekendheid vanwege de bijzondere plantengroei met veel elders zeldzame soorten. Een mooie kans om van de bijzondere mossen daarin eens een paar mooie en ook voor leken goed herkenbare typen te zien! En nog wel in flinke tapijten ook, misschien ook hier en daar mossen met sporenkapseltjes. Hoewel het nog vroeg in het jaar is, zal er vast ook al wel ander planten- en dierenleven zijn. Mocht er ijs of sneeuw liggen, dan zijn er meestal toch ook wel plekken, waar nog veel van de mossen te zien is en soms ook interessante aspecten van het water-regiem, zoals "bevro-

ren peilverschillen” en plekken waar warmer water van onder de kraggen toestroomt.

Laarzen sterk aanbevolen. Wie een loupe, ter beschikking heeft, kan daar veel plezier van beleven.

Tijd: 9.00 - 13.30. Vertrek om 9:00 uur van de parkeerplaats aan de Eesveense kant van station Steenwijk. Het tweede verzamelpunt (9:30 uur) is het parkeerplaatsje aan de Koningin Julianaweg aan de rand van de polder Wetering Oost, vlakbij de samenkomst met Wetering Oost en, aan de Weerribbenkant, Hoogeweg en Heuvenweg.

Opgave voor de excursie (Geert van Wirdum, geert@jolicoeur.nl, 0521-521106) is niet verplicht, maar wordt wel zeer op prijs gesteld. Belangstellenden, die zich aanmelden, krijgen vooraf nog bericht.

Dinsdag 13 maart 2018 Geologiewerkgroep

Het onderwerp van deze avond is ‘**Neanderthalers**’.

Deze lezing wordt verzorgd en gepresenteerd door Janny van Meurs.

Zaterdag 19 maart 2018 - lezing door Frans ter Bogt en Herman Simmelink over “De patrijs van verdwijnen terug naar verschijnen?”

Op deze avond nemen Frans ter Bogt van de vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek en Herman Simmelink van WBE Aalten ons mee in de wereld van de patrijs. Een soort, die we in onze omgeving niet vaak meer tegenkomen. In hun eigen omgeving is met succes een project uitgevoerd om de patrijs weer in het landschap

Patrijs (foto Jeroen Gense)

terug te krijgen. Dit project kreeg met steun van Vogelbescherming ook elders navolging.

Het boerenland van de Achterhoek behoort van oudsher tot de belangrijkste broedgebieden van patrijzen in Nederland. Maar ook hier ging de patrijs keihard achteruit. Vijf partijen sloegen met het project ‘Samen voor de patrijs in Aalten’ in 2013 met succes de handen in elkaar: de Agrarische natuurvereniging PAN, Vogelbescherming Nederland, Vogelwerkgroep Zuidoost Achterhoek, gemeente Aalten en Wildbeheerenheid Aalten en omstreken. Met medewerking van 19 grondeigenaren zijn akkerranden ingezaaid en winterse stoppelvelden gerealiseerd. Veel boeren kenden de patrijzen nog van vroeger en wilden graag meewerken. Ze vinden het prachtig dat er nu weer patrijzen op hun land zijn. Het enthousiasme en de betrokkenheid van bewoners en boeren is echt fantastisch. Rondom de buurtschappen Barlo en Dale zaten in 2011 nog maar 3 paar patrijzen. “In 2014 bleken er al 25 paar te broeden. En in 2015 zelfs 34! De patrijzen zwermen ook uit naar de omliggende gebieden. Het aantal paren is niet alleen in de hele gemeente Aalten toegenomen, maar ook in de buurgemeenten Winterswijk, Oost-Gelre en Oude IJsselstreek”.

De leefwijze van de patrijs en de uitvoering van het project zullen op deze avond uitvoerig aan bod komen. Misschien kan na de presentatie de vraag of ook onze omgeving kansen biedt voor de patrijs positief worden beantwoord.

Aanvang: 20 uur

Plaats: de Klincke, Kerkstraat 16, Steenwijk

Dinsdag 10 april 2018 Geologiewerkgroep

Hans Steur houdt vanavond een lezing met de naam “Fossiel (On-)gedierte”.

Hier is alvast een toelichting op het onderwerp:

“Tussen de planten op het land en in het zote water krioelde het vroeger (net als nu) van de beestjes. Toch zijn fossielen van dit (on-)gedierte buitengewoon zeldzaam. Ernaar zoeken heeft meestal weinig zin: je moet ze toevallig tegenkomen.

Deze lezing gaat over miljoenpoten, kreeftjes, spinnen, degen-krabjes, schorpioenen, insecten en andere diertjes, die in een ver verle-

den gefossiliseerd en in de laatste 100 jaar gevonden zijn. Hans Steur heeft zoveel mogelijk eigen vondsten, alsmede fossielen van bevriende verzamelaars in deze lezing verwerkt. De tijd die bestreken wordt, is gelijk aan de tijd dat er landplanten zijn, namelijk vanaf het Siluur tot heden.”

Aanvang: 19.30 uur, einde rond 22.00 uur.

Plaats: de Meenthe

Aankondiging van een te houden excursie op zaterdag 21 april 2018 door de Geologiewerkgroep

De excursie is naar Sappemeer. Peter en Karin de Vries zullen ons daar bij hen thuis ontvangen.

Zij hebben in hun woning een ‘kennisruimte’

ingericht, een schatkamer waarin een enorme verzameling aan fossielen, schelpen en andere bodemvondsten te bewonderen is. Deze hebben zij in een periode van meer dan 50 jaar verzameld. Vooral uit Gotland liggen er veel vondsten; niet zo verwonderlijk als je bedenkt dat zij daar vele malen naartoe zijn gereisd.

In de middag is het de bedoeling dat we groeves in de buurt van Sappemeer gaan bezoeken. (zoals boven al aangegeven zijn Karin en Peter van plan aanwezig te zijn bij de lezing van Dirk Lont op 9 januari.)

Opgave voor deze dagtocht, ook in verband met eventueel carpoolen, graag bij Zwaan Beijk, tel. 0521-516777, e-mail: zwaanbeijk@ziggo.nl

Algemene Ledenvergadering KNNV/De Noordwesthoek 19 februari 2018

Agenda

1. Opening
2. Verslag Algemene ledenvergadering (ALV) van 20 februari 2017 (zie hieronder).
3. Jaarverslag 2017 van de Vereniging.
 - * Dit zal op verzoek tijdens de vergadering worden uitgereikt.
4. Verslagen van de werkgroepen (zie de website van de afdeling).
5. Financieel verslag van de penningmeester.
 - * De financiële stukken zullen tijdens de vergadering beschikbaar zijn en kunnen ook vanaf 14 dagen vóór de vergadering bij de penningmeester worden opgevraagd.
 - rekening en verantwoording over het jaar 2017
 - verslag kascommissie over het jaar 2017
 - begroting 2018
 - vaststellen contributie 2019: Het bestuur stelt voor de contributie niet te verhogen.
 - benoeming kascommissie 2018
6. Bestuursverkiezing
Annette Bos en Tilly Berkenbosch zijn aftredend en niet herkiesbaar.

Het bestuur stelt de leden Kees de Wilde en Belinda Kater kandidaat voor een functie in het bestuur.

Er zijn nog twee vacatures in het bestuur waarvoor kandidaten zich kunnen aanmelden. Ten minste vijf leden gezamenlijk kunnen schriftelijk bij het bestuur een tegenkandidaat voordragen onder gelijktijdige overlegging van een schriftelijke bereidverklaring van de voorgedragen tegenkandidaat. Hierbij dient te worden aangegeven tegen welke van de

door het bestuur gestelde kandidaat de tegenkandidaat wordt gesteld. Indien voor een vacature met inachtneming van het hiervoor bepaalde, één kandidaat is gesteld, wordt deze door de vergadering benoemd. Indien voor een vacature twee of meer kandidaten zijn gesteld, wordt in de vacature voorzien door verkiezing.

7. Verslag (impressie) van de Vertegenwoordigende Vergadering van de KNNV in 2017.
 - * afvaardiging naar de VV 2018 (afgevaardigde en plaatsvervangende afgevaardigde)
 - * benoeming vertegenwoordiger van onze vereniging voor de beleidsraad van de KNNV.
8. Rondvraag.
 - Sluiting van het vergadergedeelte.

PAUZE.

Obe Brandsma houdt een lezing met als titel 'Weidevogels in Noordwest-Overijssel: ontwikkelingen, bedreigingen en kansen'.

In de lezing wordt een korte kenschets gegeven van de belangrijkste weidevogelgebieden in Noordwest-Overijssel. Specifiek zal worden ingegaan op de beschermingsactiviteiten van de Weidevogelbescherming De Noordwesthoek en de ontwikkelingen van de weidevogelstand in het weidevogelreservaat Giethoorn-Wanneperveen in de periode 1987-2017. Daarna zal worden ingegaan op de actuele ontwikkelingen, de bedreigingen en kansen voor weidevogels in de toekomst.

Notulen van de Algemene Ledenvergadering (ALV) van de Noordwesthoek

Gehouden op 20 februari 2017 in de Klinckte te Steenwijk.

Opening.

Ton Bode, voorzitter, opent de ALV om 20.00 uur met een welkom aan de 9 (!) leden die deze vergadering bijwonen, naast de 5 bestuursleden.

Er is bericht van verhindering ontvangen van Wim Brussee, Jan Luit, Henk Plat, Martinus Scheeringa en Sicco Hoekstra.

Verslag ALV van 15 februari 2016.

(gepubliceerd in Koppel 1 van 2016 en tevens uitgereikt ter vergadering)

- *Kascommissie.*

Omdat er geen gegadigden voor de kascie. tijdens de vorige vergadering waren gevonden, heeft het bestuur verder gezocht en in de loop van het jaar Zwaan Beijck en Sicco Hoekstra bereid gevonden zitting te nemen.

- *Bestuursleden:* Vorig jaar waren er geen af-

tredende bestuursleden. Omdat Greet Sanderse is overgestapt naar de nieuwe redactie van Koppel, heeft zij te kennen gegeven uit het bestuur te stappen. Ton geeft tevens de reden van haar afwezigheid op: Greet is herstellende van een heupoperatie.

Jaarverslag 2016 van de Vereniging.

(gepubliceerd op onze website en tevens op deze vergadering uitgereikt)

Er zijn geen opmerkingen over het verslag, waarmee dit tevens wordt goedgekeurd.

Verslagen van de werkgroepen.

(gepubliceerd op onze website).

Over de verslagen zijn geen opmerkingen.

Aanvullend: Hoewel de vogelwerkgroep een slapend bestaan lijdt, is Theo de Graaf bezig met de organisatie van de traditionele zon-

dagse bezetting op de Kijkhut in de Auken tijdens de maanden mei en juni. Vooralsnog is er weinig respons op zijn oproep hieraan mee te werken.

Financieel verslag van de penningmeester.

(uitgereikt op de vergadering; tevens konden deze vanaf 14 dagen voor de ALV worden opgevraagd)

- *Rekening en verantwoording over het jaar 2016.*

Annette geeft nadere uitleg. Met name over de uitgaven van ons periodiek. Die lijken extra hoog, maar dat komt omdat er een nummer extra is betaald in 2016 en het IVN haar deel van de rekening begin 2017 heeft overgemaakt. Daar doorheen kijkend, komen de uiteindelijke uitgaven op ongeveer € 2500,00. Dick van Marle vraagt of het plaatsen van kleurenfoto's het blad niet onnodig duurder maken. Het bestuur (en dat van het IVN) vindt het de kwaliteit van de Koppel ten goede komen en mede door de overstap naar een andere drukker, zijn we nog goedkoper uit, dan in de oude situatie. We proberen het een tijdje uit.

Jaap Veneboer vraagt of het dan om de kwaliteit van de foto's zelf gaat.

Emile: niet in de eerste plaats: die kan van kiekjeskwaliteit zijn, maar wel is de afdrukkwaliteit goed. Een van de redactieleden werkt bij Bijzonder Druk, onze nieuwe drukker; vandaar deze overstap, met daarbij het voordeel van een lagere kostenpost en een extra controle op de kwaliteit.

Annette merkt op dat de kosten ook mede worden bepaald door het aantal bladzijden, wat zowel de drukkosten als de verzendkosten beïnvloeden.

Hein van der Vliet vraagt waarom wij geen KNNV-boeken verkopen. Andere afdelingen halen daar extra inkomsten uit.

Annette: dat hebben we eenmaal geprobeerd en dat is op een fiasco uitgelopen.

Er moet ook iemand zijn die zijn/haar tijd daarin wil steken en die is er niet.

- *Verslag kascommissie over het jaar 2016.*

Zwaan leest het verslag voor van de bevindingen door haar en Sicco.

Afgezien van een vraag over een postje van € 1,76 zijn er geen opmerkingen over de boek-

houding, behalve dat het er goed uitziet. De commissie verzoekt daarom de ALV het financiële verslag goed te keuren, hetgeen geschiedt.

- *Begroting 2017.*

Dick van Marle: Er zijn hogere contributie-inkomsten begroot bij een dalend aantal leden? Annette: De contributie is verhoogd voor komend jaar en het ledenaantal is niet sterk gedaald.

Het bedrag betreft de exacte doorrekening bij het aantal leden per 01-01-2017.

Theo van de Graaf: De uitgavenpost voor de lezingen is veel hoger begroot dan afgelopen jaren. Hijzelf kwam in het verleden, met ook nog eens 1 lezing meer, tot een bedrag van € 800,00.

Ton: ik ben van een ander uitgangspunt uitgegaan, nl van wat ooit is vastgesteld wat maximaal de lezingen mogen kosten. Dat is inderdaad hoger dan in de praktijk vaak blijkt.

Als de ALV het bedrag lager wil stellen, vindt hij dat geen probleem.

Bijkomende onzekerheden zijn: de opkomst bij lezingen (bij de laatste lezing waren er 74 aanwezigen; bij die bv. over gallen, 20).

Ook de bijdrage via het "nestkastje" (vrijwillige bijdragen) zijn, mede daardoor, erg wisselend.

De vorig jaar goedgekeurde bijdrage van € 2,00 voor niet-leden, zowel voor het deelnemen aan excursies als het bijwonen van lezingen is min of meer mislukt in de praktijk. Met name de IVN-gidsen hebben aangegeven niet als geldophaler te willen fungeren bij aanvang van een excursie. En de bijdrage voor de lezingen wordt niet gecontroleerd, omdat er geen volledig zicht is op wie wel of niet KNNV/IVN lid is.

De begroting wordt ongewijzigd goedgekeurd.

Bestuursverkiezing.

Er is (dus) een vacature voor de opvolging van Greet Sanderse en er is formeel nog een open plaats binnen het bestuur. Er zijn geen kandidaten, dus het bestuur gaat met 5 mensen verder. Ton geeft aan dat volgend jaar twee leden aftredend zijn en dat het minimale aantal bestuursleden volgens onze statuten 3 moet bedragen. Voor volgend jaar moet er dus wel iets gebeuren! Wij hebben 238 leden.

Bert Hummel geeft aan dat formeel alleen KNNV-leden bestuursfuncties mogen vervullen. Bij de werkgroepscoördinatoren wordt al een oogje dichtgeknepen.

Ton: dat klopt, maar we moeten roeien met de riemen die wij hebben, Desnoods maken we een NWH lid die een functie wil vervullen, op kosten van de afdeling, tijdelijk KNNV-lid.

Ton geeft aan dat behalve Greet Sanderse, de oud-redactieleden nog buiten de vergadering zullen worden bedankt voor hun werkzaamheden.

Theo, wel aanwezig op deze vergadering, wordt door Ton bedankt met een enveloppe voor de organisatie van de lezingen gedurende de 13 jaar. Dit wordt vergezeld van applaus door de vergadering.

Jaap Veneboer: is er nog gesproken over vervanging van het projectiescherm (dat veel energie en mankracht kost om op te zetten)?

Ton: nee, omdat de investering hoog was en het op zich een goed scherm is. Wolter Engelsman geeft aan dat de protestantse kerk gaat verbouwen en wellicht hun schermen gaan vervangen. Wellicht kan er een naar de Klincke. Hij belooft een balletje op te werpen bij de betreffende kerk.

Verslag (impressie) van de Vertegenwoordigende Vergadering van de KNNV in 2016.

Tilly: Vergelijk de vergadering met onze ALV, met een vergaderagenda etc. Belangrijkste onderwerpen (voor ons) waren de samenwerking met het IVN en de contributieafdrachten van de afdelingen.

In 2015 was nog sprake van toewerken naar een fusie van beide organisaties. Daarvoor bleek het draagvlak toch nog te klein. Nu wordt lager gemikt en gaat men eerst werken aan een koepelorganisatie.

De afdelingenafdrachten zouden met € 0,25 per lid stijgen conform een eerdere afspraak tot indexatie van de bijdragen. Onze afdeling heeft tegengestemd, maar de verhoging is goedgekeurd.

** afvaardiging naar de VV 2017 (afgevaardigde en plaatsvervangende afgevaardigde)*

In 2016 hebben Tilly en Annette de VV bijgewoond; voorgesteld wordt deze in 2017 door Tilly en Thijs te laten bijwonen. De vergade-

ring gaat akkoord.

** benoeming vertegenwoordiger van onze vereniging voor de beleidsraad van de KNNV.*

Ton gaat al enkele jaren naar deze vergadering en zal dat ook in 2017 doen.

Rondvraag,

Wolter Engelsman: wordt er nog iets gedaan aan ledenwerving?

Ton: niet beleidsmatig. We sturen zoveel mogelijk onze activiteiten naar de pers ter publicatie, de website en facebook worden goed bijgehouden; de Koppel ligt in wachtkamers van (tand-)Jartsen. Een jeugdledenprogramma kennen we niet itt. het IVN.

Maar ook daarvoor loopt de belangstelling achteruit.

Emile stelt dat er tegenwoordig veel belangstelling is voor fotografie-activiteiten.

Wellicht moeten wij daarop inspelen. (NB. Ons excursieprogramma van dit jaar bevatte enkele door het IVN geïnitieerde fotografie-excursies).

Thijs vertelt over een facebookactie bij een andere organisatie waar hij in het bestuur zit: die hebben berichten "geboost" op facebook: voor weinig geld kan een bericht naar alle facebookgebruikers binnen bepaalde postcodegebieden worden gestuurd. Zo bereik je een andere groep, vaak ook wat jongere, mensen. Theo van de Graaf stelt voor om tijdens onze bemensing van de Auken actiever onze ledenfolder uit te delen en daarbij wat te vertellen over de KNNV.

Sluiting.

Niets meer aan de orde zijnde, sluit Ton op exact 21.00 uur de vergadering.

Na de pauze werd er een lezing gegeven door Johann Presscher over vleermuizen.

Interessante wetenswaardigheden over biologie, verspreiding, bescherming en onderzoek werden ons verteld aan de hand van foto's en grafieken.

Ook werd vooral ingegaan over de stand van zaken in onze eigen omgeving (Johann woont in Steenwijk) en onderzoek in kerken in Friesland.

Wilhelminaoord, 21-02-2017
Thijs Krösschell

UIT HET IVN-BESTUUR

Hoewel de doelstelling van IVN - het dichterbij brengen van de natuur bij het grote publiek - ook in Noordwest-Overijssel door middel van excursies en dergelijke doorlopend in praktijk wordt gebracht, moet er toch ook, om alles in goede banen te leiden, regelmatig overleg worden gepleegd. Het IVN-afdelingsbestuur komt iedere maand bijeen en in de afgelopen tijd kwamen de volgende zaken aan de orde, voor zover ze niet in "Koppel" of elders zijn gepubliceerd:

Informatie voor leden

Regelmatig komen er bij het secretariaat berichten binnen over leuke en interessante activiteiten, zoals cursussen, informatie-bijeenkomsten en wat dies meer zij. Secretaris Roely Luyten stuurt deze info rechtstreeks door naar de leden, die dan zelf kunnen bepalen of ze al dan niet aan deze activiteiten willen deelnemen. Daarnaast maakt Roely zelf een maandelijks overzicht van excursies en andere activiteiten, dat ook aan alle leden wordt toegezonden. Zo kan men optimaal genieten van alles wat IVN en andere organisaties te bieden hebben.

Fiets- en wandel-app

IVN landelijk heeft het voornemen een app te ontwikkelen met wandel- en fietsroutes, die door alle leden van de afzonderlijke IVN-afdelingen kan worden gebruikt. Aan de afdelingen is gevraagd in dit project te participeren, zowel financieel als wat betreft het beschikbaar stellen van nieuwe of bestaande routes. Het bestuur juicht dit project toe en bestuurslid Henk Mulder zal zich hierin verder verdiepen.

Jeugd natuurclub (JNC)

De maandelijks bijeenkomsten van de JNC zijn erg leuk en daarnaast ook leerzaam. Zo maken de kinderen spelenderwijs kennis met tal van facetten van de natuur. Toch is het aan-

tal kinderen, dat momenteel lid is van de JNC, evenals het aantal leidsters aan de te krappe kant om van een optimale situatie te kunnen spreken. Het lopende seizoen zal in ieder geval worden afgemaakt, maar intussen zal men zich beraden op de toekomst. Namens het bestuur zal penningmeester Maarten Punt hierin het voortouw nemen.

Educatie

De activiteiten van het team "Uurtje Natuur-tje", de vogelgroep en het natuurkoffer-project hebben een tevredenstellend verloop. Om de educatieve doelstelling nog verder gestalte te geven overweegt het bestuur naast de bestaande activiteiten een voor iedereen toegankelijke vogelcursus op te zetten. Een dergelijke cursus heeft in het verleden zeker zijn nut bewezen. De haalbaarheid zal in de komende tijd verder worden onderzocht.

Presentatie Buitencentrum SBB

De presentatie van IVN Noordwest-Overijssel in het Buitencentrum van Staatsbosbeheer kan niet op de huidige plek worden gehandhaafd. In de komende tijd moet duidelijk worden welke alternatieven er zijn.

Jaarlijkse bijeenkomsten

Vorbereidingen worden getroffen voor de nieuwjaarsreceptie op zaterdag 6 januari, de bijeenkomst van de coördinatoren op maandag 29 januari en de algemene ledenvergadering op woensdag 28 maart. De berichtgeving hierover vindt via de gebruikelijke kanalen plaats.

Dit was het voor deze keer. Voor meer informatie kunt u altijd terecht op de website en Facebookpagina van IVN Noordwest-Overijssel. Tot de volgende keer.

Jan Feenstra

**KNNV Koninklijke Nederlandse
Natuurhistorische Vereniging,
vereniging voor veldbiologie**

KNNV Afdelingsbestuur
Postbus 171
8330 AD Steenwijk
Bankrek.nr: NL95INGB0001027674 t.n.v. KNNV,
afd. De Noordwesthoek Steenwijk.

Voorzitter

Ton Bode, 0521 512074
voorzitter@noordwesthoek.knnv.nl

Secretaris

Thijs Krösschell,
0521 795081
secretaris@noordwesthoek.knnv.nl

Tweede secretaris

Tilly Berkenbosch,
0513 688463
tilly.berkenbosch@planet.nl

Penningmeester en ledenadministratie

Annette Bos, 06 51387138
penningmeester@noordwesthoek.knnv.nl

Bestuurslid

Emile de Leeuw,
0653643469
webmaster@noordwesthoek.knnv.nl

Bestuurslid vacant

Bestuurslid vacant

Waarnemingen

Ton Bode,
0521 512074
ton.bode@planet.nl

N.B.De Noordwesthoek heeft
een ANBI-status.

**IVN Vereniging
voor natuureducatie en
duurzaamheid**

IVN Afdelingsbestuur
Postadres Het Eenspan 6
8332 JG Steenwijk
Bankrek.nr: NL45INGB0000342784 t.n.v. IVN
afd. Noordwest Overijssel Steenwijk

Voorzitter

Rian Hoogma
Binnenpad 44 8355 BS Giethoorn
0521 362279
jagerhoogma@hotmail.com

Secretaris

Roely Luyten
Het Eenspan 6
8332 JG Steenwijk
0521-523740 | 0611317756
IVN-secr.NWO@ziggo.nl

Ledenadministratie

Roely Luyten
Het Eenspan 6
8332 JG Steenwijk
0521-523740 | 0611317756
IVN-secr.NWO@ziggo.nl

Penningmeester

Maarten Punt
Venebosweg 2 Ossenzijl 8376 EN
0561 851393
puntm@casema.nl

Bestuurslid

Henk Mulder
Oudeweg 97, 8376 HS Ossenzijl
0561 477574
henkmulder525@gmail.com

Bestuurslid vacant

Werkgroepen KNNV en IVN

KNNV

Vogelwerkgroep

vacature coördinator

Weidevogelbescherming Ynske Ypma

0521 360921

ynskeypma@home.nl

Wintervoeding Jaap de Jong

0521 362389

Plantenwerkgroep Candida van Wirdum

0521-521106

candida@jolicoeur.nl

Vlinder en libellenwerkgroep

Arjen Lensen

06-29077923

arjen.nat@gmail.com.

Geologiewerkgroep Wim Brussee

0521 516373

krebberbrussee@hetnet.nl

Werkgroep Wolterholten Ernst J.Kleis

0521 513845

ej.kleis@hetnet.nl

Lezingen vacature

Waarnemer: Ton Bode

ton.bode@planet.nl

Excursies

Belinda Kater

06 46129879

belinda.kater@hotmail.nl

Natuur en milieuplatform Henk Plat

0561 452117

henk.plat@planet.nl

Websitebeheer Emile de Leeuw

0653 643469

webmaster@noordwesthoek.knnv.nl

Website: www.knnv.nl/noordwesthoek

De Contributie en lidmaatschap

Leden ontvangen het blad "Koppel" en "Natura", van de landelijke KNNV.

KNNV leden € 34,50

KNNV huisgenootleden € 19,50

NWH en NWH huisgenootleden € 17,00 (nieuwe

NWH leden niet meer mogelijk)

Contributie moet voor 1 maart ontvangen zijn.

Opzegging schriftelijk vóór 1 november opgeven aan de Ledenadministratie

IVN

Excursies en gidsen

Coördinatie: Henk Mulder

0561 477574

henkmulder525@gmail.com

Aanvraag excursies en gidsen:

Roely Luyten

het Eenspan 6, 8332 JG Steenwijk

IVN-secr.NWO@ziggo.nl

Uurtje Natuurtje

Lucille Keur

0561 477574 / 0624792192

lkeur@hetnet.nl

Vogels

Albert Steenberg

0521 513547

albsteenbergen@hotmail.com

PR

Jan Feenstra, Nijeveen

0522 251098 / 06 53116070

janfeenstra46@gmail.com

Natuurkoffers

Contactpersoon: Gerry Teurlinckx

0521 513495

gerryteu@planet.nl

Werkgroep Jeugdnatuurclub

De Weerribben

Contactpersoon: Wieke Nijland

0522 244766

janenwieke88@gmail.com

Websitebeheer

Louis Volkers

0521 521377

ivn.nwo.web@gmail.com

Website:

www.ivn.nl/afdeling/noordwestoverijssel

Contributie IVN € 20,00 per jaar

Leden ontvangen het blad "Koppel" en "Mens en Natuur", tijdschrift van het landelijk IVN.

Donateur kan iedereen worden, die geen werkend lid kan of wil zijn, maar wel het verenigingswerk wil steunen: bijdrage € 20,00 incl "Koppel"

Huisgenootenlid bijdrage € 5,00

Beëindiging van het lidmaatschap IVN Noordwest Overijssel, via schriftelijke opzegging bij het

secretariaat van het IVN vóór 1 november van het lopende jaar

Retouradres: postbus 171 - 8330 AD Steenwijk

Baardman vrouw - fotograaf Gert Gelmers